

Джугостранський В.Г., слухач 6-го курсу
магістратури навчально-наукового інституту № 4
Національної академії внутрішніх справ *Науковий*
керівник: кандидат юридичних наук, доцент
Мельник О.В.

ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ:
ПОНЯТТЯ, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ
ПРИЗНАЧЕННЯ

17 липня 1997 року Верховна Рада України ратифікувала Європейську Конвенцію про захист прав людини та основних свобод 1950 року. Ця подія відкрила новий етап у розвитку української юриспруденції у питаннях юридичного захисту прав

людини та основних свобод. Незважаючи на те, що в Україні існує, так би мовити, подвійний захист цих прав і свобод - як на конституційному рівні, так і на рівні Конвенції, проблеми реалізації відповідних конвенційних та конституційних норм залишаються наразі не вирішеними. А це, в свою чергу, означає, що на рівень нагальних в Україні виходить ціла низка проблем, які, на жаль, ще не отримали необхідного задовільного теоретичного та практичного вирішення. 17 липня 1997 року Верховна Рада України ратифікувала Європейську Конвенцію про захист прав людини та основних свобод 1950 року. Ця подія відкрила новий етап у розвитку української юриспруденції у питаннях юридичного захисту прав людини та основних свобод. Незважаючи на те, що в Україні існує, так би мовити, подвійний захист цих прав і свобод - як на конституційному рівні, так і на рівні Конвенції, проблеми реалізації відповідних конвенційних та конституційних норм залишаються наразі не вирішеними. А це, в свою чергу, означає, що на рівень нагальних в Україні виходить ціла низка проблем, які, на жаль, ще не отримали необхідного задовільного теоретичного та практичного вирішення. В юридичній літературі неодноразово зазначалося, що справедливість та інтереси фізичних осіб вимагають у кожному випадку забезпечення прав осіб та є пріоритетними в державі. Відтак, держава повинна чітко визначити правові засади своєї діяльності, межі своєї відповідальності перед тими своїми громадянами і, взагалі, перед будь-якими фізичними особами.

З огляду на це, наукове дослідження про керівну роль засад (принципів) кримінального провадження як фундаментальних складових є вельми актуальним. Проведений аналіз дав підстави виділити такі етапи розвитку принципів: 1) етап виникнення та становлення перших кримінальних процесуальних принципів (епоха Стародавніх держав); 2) етап першої систематизації (епоха Середніх віків); 3) етап акцентуації принципу юридичної рівності (епоха Нового часу, ХУП-ХГХ ст.ст.); 4) етап акцентуації принципу змагальності (кінець ХІХ ст. - до революції 1917 р.); 5) етап занепаду значення кримінальних процесуальних принципів (1917 р. - 1948 р.); 6) новітній етап розвитку системи кримінальних процесуальних принципів - етап розквіту (1948 р. - по т. ч.).

Засади кримінального провадження - це закріплені у законі, найзагальніші фундаментальні правові положення, що

відображають пануючі в державі ідеї про належне у кримінальному провадженні, які, діючи системно, відрізняються соціальною обумовленістю, нормативністю, основоположністю, універсальністю та непорушністю, визначають спрямованість, форму і зміст стадій та інститутів кримінального провадження, забезпечують захист прав, свобод і законних інтересів його суб'єктів, а їх порушення обов'язково тягне за собою скасування чи перегляд рішень у справі або застосування інших засобів процесуальної відповідальності.

Функціональне призначення засад (принципів) кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників полягає у наступному: принципи є гарантією ефективного здійснення кримінальної процесуальної діяльності, а також гарантією реалізації прав суб'єктів кримінального процесу; принципи синхронізують усю систему процесуальних норм і забезпечують єдність процесуальної форми, узгодженість кримінальних процесуальних інститутів, однакове формулювання норм права, а також їх одноманітний вплив на суспільні відносини; принципи є вихідними положеннями для тлумачення інших кримінальних процесуальних норм і вирішення спірних питань; пізнання принципів кримінальної процесуальної діяльності дає можливість зрозуміти сутність і стан відповідної науки та галузі права, що, у свою чергу, впливає на практичну реалізацію конкретних правових норм, а також є основою для вдосконалення окремих кримінальних процесуальних інститутів; принципи відображають побудову всієї процесуальної системи та окремих її стадій, а реалізація всієї їх сукупності здатна забезпечити виконання кримінальним процесом усіх його завдань.

Системою засад кримінального провадження є інтегрована, структурно упорядкована сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених принципів, кожен із яких характеризується змістовною визначеністю, відносною самостійністю та автономністю функціонування, а також можливістю взаємодії один з одним усередині системи та з іншими правовими явищами поза системою з метою забезпечення найбільш оптимального досягнення завдань кримінального судочинства.

Входження нових загальновизнаних міжнародних стандартів у галузі прав людини можливе через імплементацію

правозакріплюючих міжнародних норм у національне законодавство, що здійснюється у двох основних формах:

- створення, зміна чи відміна норми національного права з метою узгодження її із відповідною нормою міжнародного права. Іншими словами, приймається або змінюється внутрішньодержавний акт, що врегульовує ті самі питання і у той самий спосіб, що й норми міжнародного договору;

- санкціонування державою застосування самих міжнародно-правових норм (пряма дія) для регуляції внутрішньодержавних суспільних відносин.